

Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas
Nijverheidsstraat 26-38
1040 Brussel
Tel.: 02/289.76.11
Fax: 02/289.76.09

COMMISSIE VOOR DE REGULERING VAN DE ELEKTRICITEIT EN HET GAS

STUDIE

(F)090827-CDC-895

over

*'de werking van een 'single buyer' op de
elektriciteitsmarkt'*

27 augustus 2009

INHOUD

INHOUD	2
INLEIDING	3
DEEL 1 – ALGEMEEN	8
I. DEFINITIE VAN SB	8
II. SB VOLGENS DE WERELDBANK	9
DEEL 2 – SB OP DE ITALIAANSE ELEKTRICITEITSMARKT	10
I. ELEKTRICITEITSMARKT IN ITALIË	10
I.1. Vóór de liberalisering (1999)	10
I.2. Enkele mijlpaaldata en feiten vanaf 1999	11
II. ACQUIRENTE UNICO.....	14
II.1. Omschrijving	14
II.2. Welke waren de belangrijkste argumenten om met een SB te werken?	15
II.3. Samenstelling en organisatie van de SB.....	15
II.4. Principes van het SB-model op de elektriciteitsmarkt in Italië.....	17
II.5. Wat betaalt de residentiële gebruiker?	19
II.6. Prijs voor het aanschaffen van elektriciteit door de SB (<i>procurement price</i>).....	21
II.7. Prijs voor het doorverkopen van elektriciteit door de SB (<i>retailing price</i>)	22
II.8. Belang van de SB op de elektriciteitsmarkt	22
II.9. Waarom verkiezen zo weinig residentiële klanten om van leverancier te veranderen?	24
II.10. Bevordert een SB een vrije elektriciteitsmarkt en heeft hij een rol van betekenis op de vrijgemaakte elektriciteitsmarkt?	24
II.10.i Bevordert een SB een vrije elektriciteitsmarkt?.....	24
II.10.ii Rol van betekenis voor een SB op de vrijgemaakte elektriciteitsmarkt ?	26
DEEL 3 – SB IN VIETNAM EN TARTAM-TARIEF IN FRANKRIJK	27
I. SB IN VIETNAM	27
II. TARTAM-TARIEF IN FRANKRIJK	28
DEEL 4 – CONCLUSIES	30
Geconsulteerde bronnen	35

INLEIDING

Europa

De Europese richtlijn 96/92/EG¹ luidde het liberaliseringproces van de elektriciteitsmarkten binnen de verschillende Europese landen in. De bedoeling van deze richtlijn was om er voor te zorgen dat de interne markten voor elektriciteit (hetzelfde geldt voor de gassector²) een vrije beweging van producten zou toelaten, een verbeterde bevoorradingszekerheid en een verbeterde competitiviteit op de markt zou teweeg brengen.

De Europese richtlijn 96/92/EG voorziet verder in een transparante en gereguleerde toegang tot het transmissienet. Hiervoor bestaan een aantal mogelijk toe te passen systemen:

- TPNA : Third Party Negotiated Access heeft de volgende kenmerken:
 - toegang tot het transportnet door prijsonderhandelingen met de netbeheerders;
 - prijzen voor toegang en gebruik van het net zijn niet openbaar; om de transparantie te bevorderen moeten de netbeheerders (zowel de distributie- als transmissienetbeheerders) wel in het eerste jaar na de toepassing van de richtlijn indicatieve prijzenmarges bekendmaken die zoveel mogelijk gebaseerd zijn op de gemiddelde prijzen van het voorgaande jaar;
- TPRA : Third Party Regulated Access heeft de volgende kenmerken (toegepast in België):
 - de in aanmerking komende afnemers krijgen op basis van gepubliceerde tarieven voor het gebruik van het transmissie- en het distributienet een recht van toegang tot het net;
- Exclusieve koper/pool (onder meer toegepast in Italië):
 - een centraal organisme koopt de benodigde elektriciteit aan bij de producenten volgens een systeem van het 'goedkoopste bod';
 - de toewijzingen van productie zijn onafhankelijk van de contracten tussen verbruikers en leveranciers (bijv.: om te kunnen voldoen aan de vraag koopt het centraal organisme op de *day ahead*-markt aan bij de producent die

¹ Richtlijn 96/92/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 1996 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit. Opgeheven door de Richtlijn 2003/54/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2003 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en houdende intrekking van Richtlijn 96/92/EG.

² Richtlijn 98/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas.

nucleair produceert. De aangekochte stroom kan gaan naar een finale klant die een contract voor groene energie heeft);

- o de verschillen tussen de hoeveelheid die een producent heeft geproduceerd enerzijds en de contractuele overeenkomsten met zijn klanten voor de levering van elektriciteit en de geleverde hoeveelheden elektriciteit op basis van de *pool* toewijzing anderzijds, worden via de *pool* tussen de producenten verrekend.

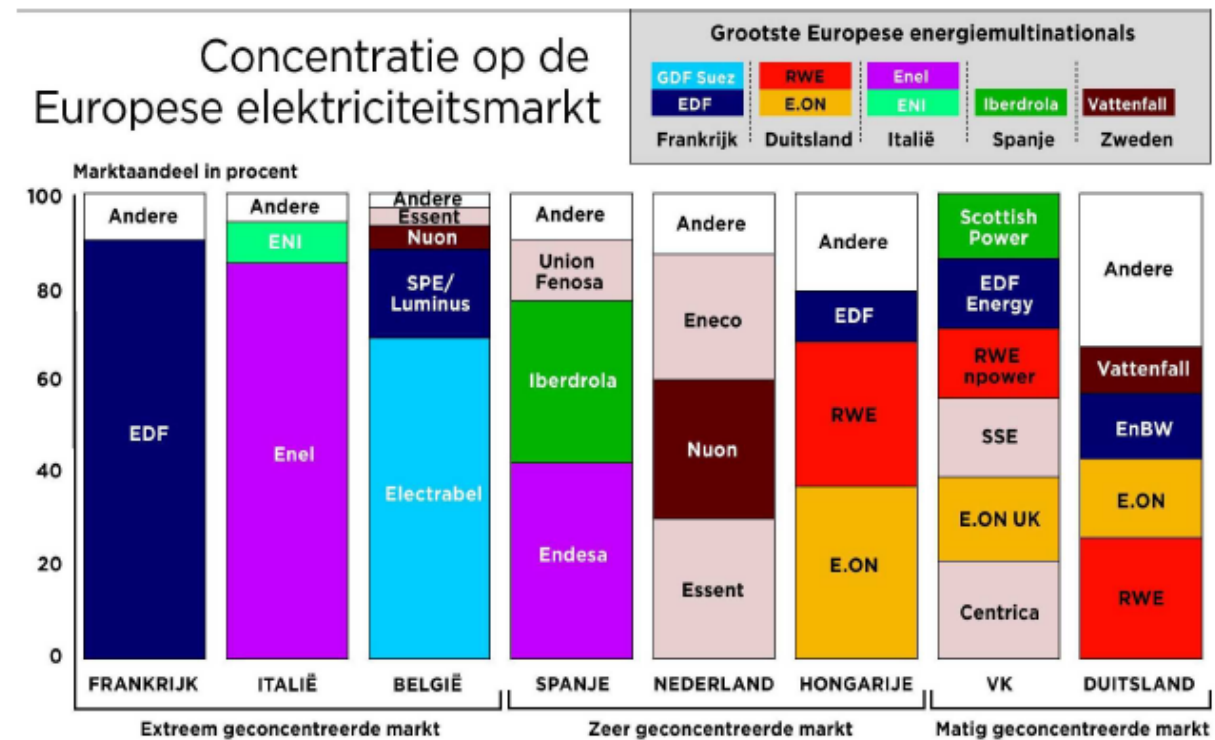
De Europese richtlijn 2003/54/EG³ stelt dat tegen 1 juli 2007 alle Europese landen over een volledig geliberaliseerde markt dienen te beschikken en dat alle klanten het recht hebben op levering van elektriciteit van een bepaalde kwaliteit aan redelijke, transparante en gemakkelijk vergelijkbare prijzen (artikel 3 van de richtlijn). Het feit dat de richtlijn spreekt over alle klanten impliceert eigenlijk dat de overheid een bepaalde vorm van (sociaal) vangnet dient te voorzien ter bescherming van die klanten die geen of weinig onderhandelingspositie hebben wat betreft de prijszetting op de markt. De richtlijn sluit dus bepaalde vormen van regulering niet uit.

Uit onderstaande figuur 1 blijkt dat er bij de aanvang (2007) van de volledig geliberaliseerde markt niet per definitie in alle Europese landen concurrentie bestond. Op een aantal Europese elektriciteitsmarkten waren er nog belangrijke concentraties die echte concurrentie bemoeilijkten.

Een element dat doorslaggevend is voor het succes van de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt is het aantal spelers en hun aandeel op die markt. De historisch gegroeide monopolies dienen te worden doorbroken. Indien de openstelling van de markt hier niet automatisch toe leidt, kan hier een rol voor de overheid zijn weggelegd. De vraag kan hier gesteld worden of, indien één producent (te) dominant aanwezig blijft op de markt, de *single buyer* (hierna: SB) of de overheid hiertegen kan optreden door bepaalde hoeveelheden van de beschikbare en/of potentiële productiecapaciteit te gaan herverdelen? Voor de Belgische markt zou dit dan wel het risico inhouden dat door een eventuele herverdeling het concurrentievermogen op Europees vlak negatief zou worden beïnvloed. Hier zou dan de vraag kunnen worden gelanceerd of een SB zijn rol best speelt in een nationale context of dat de hele problematiek niet beter op Europees vlak wordt benaderd?

³ Richtlijn 2003/54/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en houdende intrekking van Richtlijn 96/92/EG

Figuur 1. Concentratie op de Europese elektriciteitsmarkt begin 2007 (gegevens Capgemini)

België

Op 29 april 1999 werd in België de wet betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt goedgekeurd (hierna: de elektriciteitswet). Deze wet regelt de omzetting naar Belgisch recht van de richtlijn 96/92/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 1996 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit.

Deze elektriciteitswet legt nieuwe regels vast inzake de aspecten van de richtlijn die onder de bevoegdheid van de lidstaten vallen zoals onder meer productie, transport, distributie en tarifiering van elektriciteit.

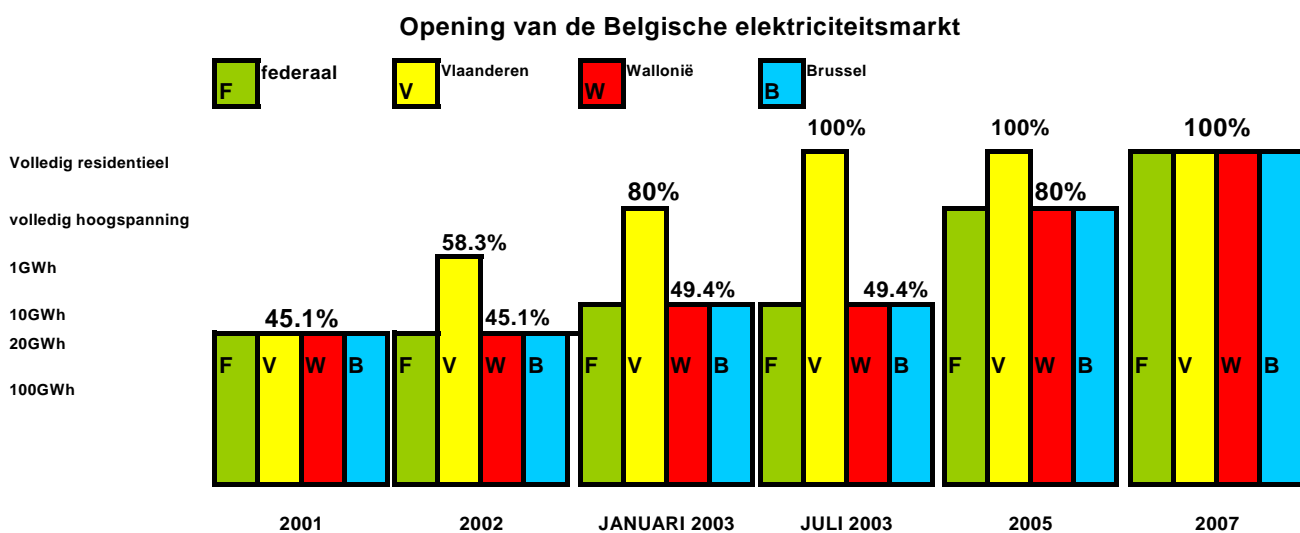
Onderstaande figuur 2 geeft een overzicht van de verschillende fasen in de openstelling van de Belgische elektriciteitsmarkt.

De elektriciteitswet⁴ en het koninklijk besluit van 11 oktober 2000 tot in aanmerking komen van andere categorieën eindafnemers⁵ voorzien de volgende termijnen :

Vrije keuze van leverancier:

Onmiddellijk	Afne­mers > 100 GWh per jaar :	30,5 % van het totale verbruik;
1-1-2001	Afne­mers > 20 GWh :	45,1 % van het totale verbruik;
1-1-2003	Afne­mers > 10 GWh :	49,4 % van het totale verbruik;
1-1-2007	Alle afne­mers :	100 % van het totale verbruik.

Figuur 2. Opening van de Belgische elektriciteitsmarkt

Italië

Net als op de Belgische elektriciteitsmarkt gebeurde de vrijmaking van de Italiaanse elektriciteitsmarkt in een aantal fasen. Vóór 1996 domineerde één maatschappij zo goed als de volledige elektriciteitsmarkt in Italië, namelijk ENEL (Ente Nazionale per l'Energia Elettrica, opgericht in december 1962, volledig eigendom van de Italiaanse overheid).

Sinds 1996 werden verschillende wetgevende initiatieven genomen om, van een door een monopolie (= ENEL) gedomineerde elektriciteitsmarkt, gefaseerd naar een geliberaliseerde markt over te gaan. Als sluitstuk van deze liberalisering werd de vrijmaking van de markt voor residentiële klanten op 1 juli 2007 vastgelegd.

⁴ Artikel 16 van de elektriciteitswet.

⁵ Belgisch Staatsblad, 24 oktober 2000.

Tot 1 juli 2007 bestond er o.a. in Italië nog steeds een gedeelte aan captieve markt, d.w.z. bepaalde consumentensegmenten die geen vrije keuze van elektriciteitsleverancier hadden.

Op het vlak van tarificatie op de captieve markt paste Italië het principe toe van de *acquirente unico* of *single buyer* (SB) die verantwoordelijk was voor de beleving van: de captieve elektriciteitsmarkt en de niet-actieve consumenten (d.w.z. consumenten die op het ogenblik van liberalisering geen actieve keuze voor een specifieke leverancier hebben gemaakt).

Deze studie heeft als doel uitleg te verschaffen over de werking van een SB op de elektriciteitsmarkt, de reden waarom voor een SB-model wordt gekozen en de invloed van het gebruik van een SB-model op de elektriciteitsmarkt. Italië wordt als referentie land gebruikt omdat daar sinds 1999 een SB-model wordt gehanteerd. Aan het einde van de studie wordt kort verwezen naar enkele gelijkaardige of alternatieve systemen (Vietnam en Frankrijk) .

DEEL 1 – ALGEMEEN

I. DEFINITIE VAN SB

1. Een eenvormige definitie voor het begrip SB bestaat eigenlijk niet en zeker niet specifiek voor een SB op de elektriciteitsmarkt. Uit de literatuur die over dit onderwerp ter beschikking is, kan volgende algemene omschrijving gedestilleerd worden:

Op de elektriciteitsmarkt is de SB verantwoordelijk voor de beleving van de captieve elektriciteitsmarkt en van de klanten op de vrije markt die de overstap naar een specifieke leverancier nog niet hebben gemaakt of wensen te maken. Het is een non-profitorganisatie, 100% eigendom van de staat met als enige doelstelling de residentiële gebruiker op de elektriciteitsmarkt vertegenwoordigen om hem op die manier te beschermen tegen mogelijk misbruik door dominante spelers op de markt.

2. De SB koopt elektriciteit aan de best mogelijke voorwaarden. Het gaat meestal om langetermijncontracten (jaar) met als voornaamste doel grote schommelingen in de prijzen uit te vlakken en op die manier een stabiele prijs voor de te belevende klanten te verkrijgen.

3. In een rapport 'Mogelijke Scenario's voor een herstructurering van de Vlaamse sector voor elektriciteitsdistributie' van 25 oktober 2002 omschrijven Prof. Dr. S. Proost en Dr. G. Pepermans het SB-model:

'In dit model bestaat er concurrentie tussen generatoren, die hun output verkopen aan één aankoopbedrijf. Dit laatste bedrijf verkoopt de stroom door aan de distributiebedrijven, die zelf in een monopoliemarkt werkzaam zijn. In economische termen hebben we hier te maken met een monopsoniemarkt, d.w.z. een markt waar meerdere aanbieders tegenover één vragende partij staan. Het gevolg is dat deze vrager of koper marktmacht heeft en m.a.w. de mogelijkheid heeft de marktuitsluiting te beïnvloeden. Dit leidt tot efficiëntieverliezen. Om belangenconflicten te vermijden is het aangewezen dat het aankoopbedrijf onafhankelijk is van de generatoren waarvan de elektriciteit aangekocht wordt. Het centrale aankoopbedrijf kan echter wel geïntegreerd zijn in de transmissieonderneming. Het voordeel van het single buyer model is dat het een aantal kosten vermijdt die moeten gemaakt worden in modellen waar concurrentie en vrije keuze op een lager niveau binnengebracht worden. Globaal genomen kan dit model dan ook als een goed overgangsmodel beschouwd worden, zeker voor landen waar de voorwaarden voor een competitieve distributiemarkt, zoals bijvoorbeeld de aanwezigheid van voldoende moderne meetapparatuur, nog niet allemaal vervuld zijn.'

4. Uit deze omschrijving blijkt, naast een aantal voorwaarden om belangenconflicten te vermijden, ook de beperkte toepasbaarheid van het model in de tijd.

II. SB VOLGENS DE WERELDBANK

5. Een publicatie van de Wereldbank '*Public policy for the private sector*' behandelt in haar nummer van december 2000 het topic '*SB model*' vanuit een ruimer perspectief en licht de toepassing van het model op wereldvlak toe. De ondertitel van het artikel wijst op de mogelijke gevaren van het model en omschrijft het als een gevaarlijk pad naar competitieve elektriciteitsmarkten.

6. Nochtans is het model in de jaren '90 in vele landen populair gebleken. Verschillende Aziatische, Afrikaanse en Oost-Europese landen pasten het model om één of meerdere van de volgende redenen toe:

- *balancing* minder complex;
- behoud sleutelpositie beslissende overheid;
- eenvoudige prijsregulatie;
- lagere financieringskost door kleiner marktrisico;
- model aantrekkelijk op politiek niveau om invloed op energiemarkt te behouden.

7. Naast bovenvermelde mogelijke voordelen bestaan er echter ook belangrijke nadelen en beperkingen aan het SB-model:

- toepassing beperkt in de tijd (= overgangsregime);
- potentiële risico's bij zwakke en/of corrupte overheden:
 - mogelijke beïnvloeding overheid door sterke belangengroepen;
 - mogelijke ondermijning kredietwaardigheid overheid en finaal ook macro-economische stabiliteit;
 - weinig flexibel in tijden van economische recessie;
 - geen *incentive* tot *cross-border*-handel van elektriciteit (afwezigheid winstmotief);
 - door overheidsinmenging overheid niet geneigd verdere vrijmaking te stimuleren.

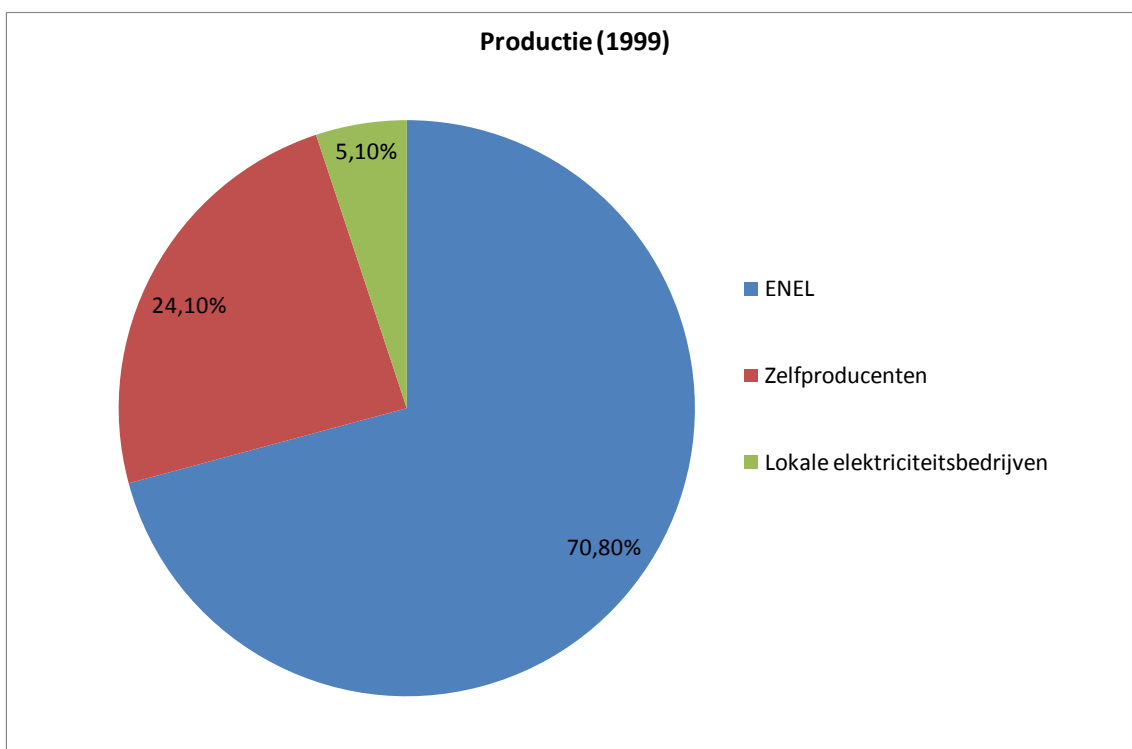
DEEL 2 – SB OP DE ITALIAANSE ELEKTRICITEITSMARKT

I. Elektriciteitsmarkt in Italië

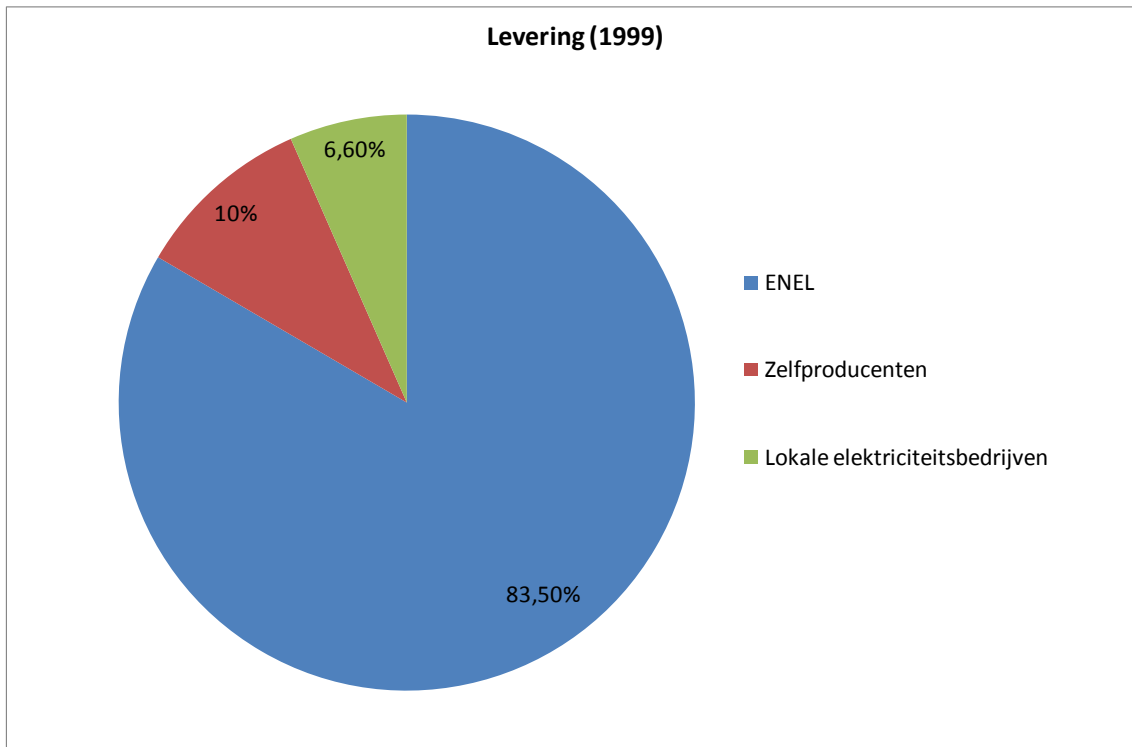
I.1. Vóór de liberalisering (1999)

8. Voor 1999 was er, zowel voor wat betreft productie als voor levering, een duidelijk monopolie in handen van de Italiaanse staat, zijnde ENEL. Enkele lokale elektriciteitsbedrijven en zelfproducenten beleverden slechts een heel klein deel van de markt, zoals blijkt uit onderstaande figuren 3 en 4.

Figuur 3. Verdeling productiecapaciteit elektriciteit in Italië in 1999

Figuur 4. Verdeling leveringscapaciteit elektriciteit in Italië in 1999

I.2. Enkele mijlpaaldata en feiten vanaf 1999

9. Hierna enkele belangrijke data tijdens de periode van vrijmaking van de Italiaanse elektriciteitsmarkt.

1999

- het zogenaamde "Bersani" decreet (decreet nr 79 van 16 maart 1999) betekent het begin van de vrijmaking van de Italiaanse energiemarkt;
- 32% ENEL geprivatiseerd;
- elektriciteitswet (implementatie Europese Directieve 96/92/EC) met o.a. volgende punten:
 - *unbundling* (boekhoudkundig en wettelijk);
 - marktaandeel ENEL tegen 2003 <50%;
 - introductie *wholesale*-markt en SB;

2003

- nieuwe elektriciteitswet: verdere privatisering ENEL

2004

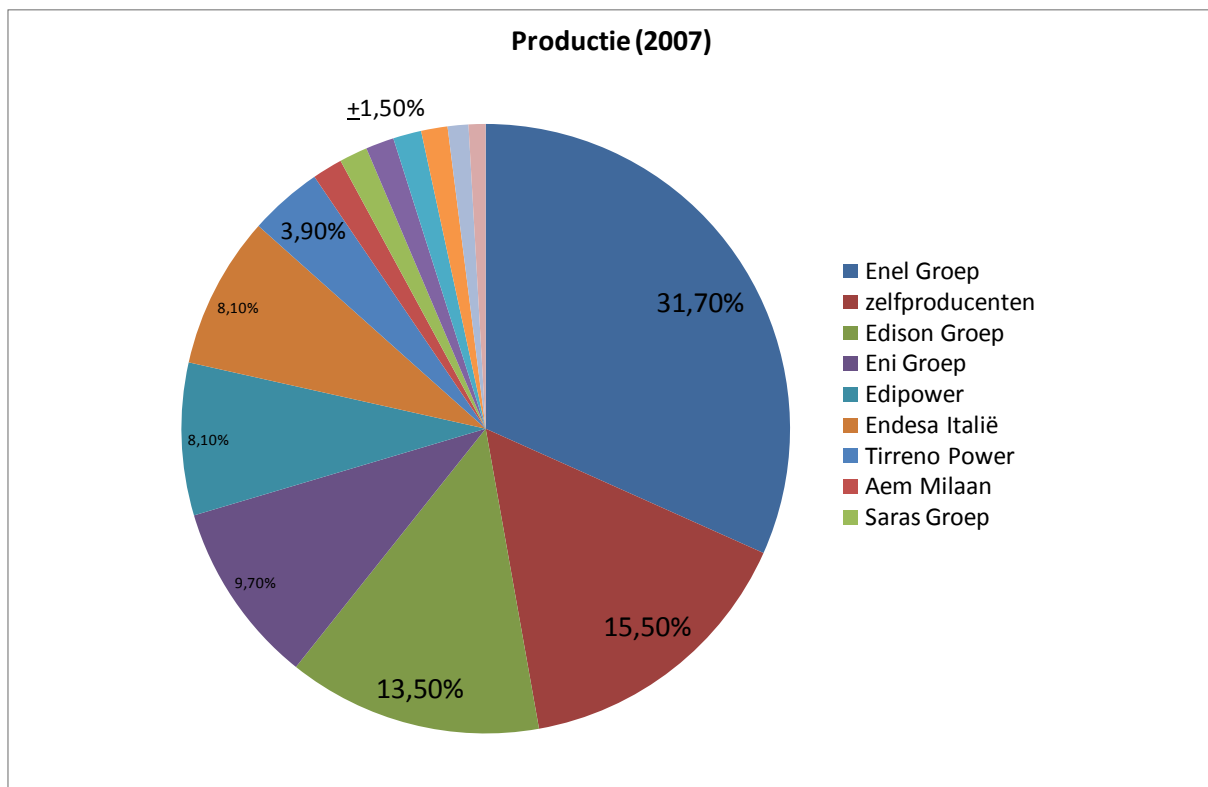
- start van Italiaanse elektriciteitsbeurs (GME = Gestore del Mercato Elettrico SpA);
- alle niet-residentiële klanten vrij op 01/07/2004.

Het 'Trade Ministry' decreet van 19 december 2003 geeft de bevoegdheden, nodig voor het functioneren van een SB, van het ministerie van Handel door aan een SB met ingang van 1 januari 2004. Bij deze overgang kreeg de SB de langetermijnimportcontracten van ENEL van vóór 19 februari 1997 toegewezen aan de *wholesale*-prijs van het vierde kwartaal 2003. De SB heeft de mogelijkheid gekregen deze contracten te hernegociëren en heeft daarbij 50% van de opbrengst, die het gevolg was van het afsluiten van voordeligere aankoopcontracten, gekregen die hij ten gunste van de consument heeft besteed. De overige 50% ging naar ENEL.

2007

- elektriciteitsmarkt volledig vrij op 01/07/2007.

Figuur 5. Verdeling productiecapaciteit elektriciteit in Italië in 2007

De belangrijkste organen die in Italië de vrije elektriciteitsmarkt beheersen zijn:

- **AEEG** (*Autorità per l'energia elettrica e il gas*): Regulator Elektriciteits- en Gasmarkt in Italië;
- **GME** (*Gestore del Mercato Elettrico*): Italiaanse elektriciteitsbeurs;
- **GSE** (*Gestore dei Servizi Elettrici*) : voorganger Terna S.p.A.;
- **TERNA SpA** (*Rete Elettrica Nazionale SpA*): Transmissienetbeheerder (vanaf november 2005);
- **AU** (*acquirente unico of SB*).

Sinds 1 juli 2007 is de volledige residentiële markt in Italië vrij en bestaat er dus per definitie geen captieve markt meer. Dit heeft ook als gevolg dat het SB-model, dat geënt is op de captieve markt en de overgangsfase naar de vrije markt, aan belang dient in te boeten (enkel nog niet-actieve klanten). Vanaf 1 juli 2007 zijn alle residentiële gebruikers vrij om hun leverancier te kiezen (voordien, vanaf 1 juli 2004, bestond deze keuze alleen voor niet-residentiële verbruikers). Die klanten, al dan niet residentieel, die niet voor de vrije markt hebben gekozen, werden in 2007 door de lokale netbeheerder beleverd. De tarieven voor deze klanten werden door de overheid vastgesteld. De geleverde energie was afkomstig van de SB die deze op de *wholesale*-markt heeft aangekocht, in uitvoering van de Europese richtlijn 2003/54/EG die onder andere voorziet in volgende zaken:

- de installatie van een *protection service* (vergelijkbaar met een universele dienstverlening) voor residentiële klanten en kleine KMO's;
- de installatie van een *safeguarding service* (vergelijkbaar met *supplier of last resort*) toegankelijk voor alle klanten (die niet door de *protection service* worden gedekt). Op deze manier kan elke klant op elk moment over een leverancier beschikken.

De *protection service* is vergelijkbaar met het stuk captieve markt van voor 1 juli 2007, past dezelfde principes toe en komt in se overeen met de voortzetting van het SB-model op de volledig vrijgemaakte markt. Uit onderstaande tabel blijkt ook dat de geleverde volumes evenals het aantal afnamepunten in beide regimes vergelijkbaar zijn. Hieruit kan worden afgeleid dat in een eerste fase van de volledig vrijgemaakte markt weinig huishoudelijke klanten van leverancier zijn veranderd. Voor de *safeguarded*-markt werd de levering van elektriciteit gewaarborgd door de SB voor de periode juli - oktober 2007, wegens afwezigheid van *supplier of last resort*.

Tabel 1. Aandeel in markt per type markt in 2007: volumes en afnamepunten

Markttype	Periode	Volumes in GWh	Aantal afnamepunten
captieve markt	1ste helft 2007	60.648	17.754.718
'protection service' markt	2e helft 2007	49.243	16.837.635
'safeguarded' markt	2e helft 2007	9.497	142.274
vrije markt	2007	181.678	1.505.791
totale markt	2007	301.066	36.240.418

2008:

- eind 2008 bezit de Italiaanse overheid nog steeds meer dan 30% van de aandelen (21% rechtstreeks en 10% onrechtstreeks) van ENEL.
- SB en Italiaanse overheid nemen steeds meer initiatieven om alle mogelijke obstakels weg te nemen die het *switchen* naar een vrije leverancier bemoeilijken of verhinderen door oa.:
 - te streven naar marktconforme tarieven;
 - het toetreden van nieuwe spelers op de markt te stimuleren;
 - duidelijke communicatie over mogelijke voordelen van *switchen*;
 - wegwerken van administratieve problemen (facturatie, metering, ...)

II. Acquirente Unico

II.1. Omschrijving

10. Het Italiaanse parlement nam de beslissing om bij de vrijmaking van de energiemarkt te zorgen voor een sociaal vangnet voor de klanten die over geen of onvoldoende invloed beschikken op de prijszetting op de elektriciteitsmarkt en het slachtoffer dreigden te worden van machtsmisbruik door dominante marktactoren. De realisatie van dit sociaal vangnet werd in de praktijk toevertrouwd aan een SB die bovenvermelde klanten als het ware diende te begeleiden bij de overgang van de captieve naar de vrijgemaakte markt door een verderzetting van het gereguleerd systeem.

11. Op de Italiaanse elektriciteitsmarkt is de *Acquirente Unico* verantwoordelijk voor de beleving van de elektriciteitsmarkt voor residentiële en kleine industriële klanten. Het is een non-profitorganisatie, 100% eigendom van de staat met als enige doelstelling de residentiële verbruiker op de elektriciteitsmarkt in een overgangsfase te vertegenwoordigen om hem op

die manier te beschermen tegen mogelijk misbruik door dominante spelers en hun prijszetting op de markt. Ten tijde van de captieve markt had de verbruiker geen vrije keuze van leverancier, hij was met andere woorden onlosmakelijk verbonden met aanvankelijk ENEL (100% eigendom van de Italiaanse staat) en in een latere fase de SB. Pas bij de volledige vrijmaking van de elektriciteitsmarkt (juli 2007) had ook de residentiële verbruiker de mogelijkheid om een leverancier te kiezen en een contract af te sluiten.

12. Een belangrijk aspect in het doel van de SB is zijn tijdelijk karakter. Door het feit dat de SB 100% eigendom is van de overheid, die op die manier invloed behoudt op de sector, schuilt hier dan ook het gevaar dat het tijdelijk karakter van de SB uit het oog wordt verloren. Dit zou een negatieve invloed op de marktwerking hebben en een stap terug in de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt betekenen.

II.2. Welke waren de belangrijkste argumenten om met een SB te werken?

13. Bij de installatie van een SB is de basisveronderstelling: de residentiële klant beschermen tijdens de overgangperiode van de captieve markt naar de vrijgemaakte markt. Het is in zulke overgangperiodes dat er mogelijks grote prijsfluctuaties ontstaan door snelle veranderingen op de markt of door eventuele misbruiken door bepaalde dominante actoren op die markt.

14. Aangezien elektriciteit geen 'klassiek' product is (zie p. 22) kan het dan ook nuttig zijn dat de overheid op bepaalde momenten en in bepaalde fasen van het vrijmakingsproces van de markt ter bescherming van de klant aan regulering doet. Een goede vuistregel is hier dan ook: concurrentie waar mogelijk, regulering waar noodzakelijk.

15. Wel mag niet uit het oog worden verloren dat de installatie van een door de overheid gecontroleerde SB eigenlijk een stap terug is in de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt en een gedeeltelijke terugkeer betekent naar de principes van de captieve markt.

II.3. Samenstelling en organisatie van de SB

16. De samenstelling en organisatie van de SB kunnen op voorhand de kans op het wel of niet slagen van het systeem sterk beïnvloeden. De SB, die in de regel een 100% overheidsinstelling is, dient over voldoende *know how* te beschikken (vaak alleen aanwezig in de sector zelf) over de markt en haar werking om adequate beslissingen te kunnen nemen. Concreet gaat het over de aankoop van elektriciteit aan een concurrentiële prijs in een mix van lange (*over the counter*) en kortetermijncontracten (*day ahead*), verspreid over

voldoende productiemiddelen (nucleair, gas, hernieuwbare,). De SB houdt hierbij steeds in het achterhoofd dat de *security of supply* (bijv.: beperking van het aandeel van de dominante producent in de energieportefeuille van de SB) niet in het gedrang mag komen. Bij de samenstelling van de SB dient de onafhankelijkheid ten opzichte van de dominante marktactoren (producenten) bewaard te blijven; anders schuilt het gevaar van belangenvermenging. Eventuele participatie van producenten in het aandeelhouderschap van de SB kan er voor zorgen dat de aandeelhouders van een voorkeursbehandeling kunnen genieten en dat dit de toegang van nieuwe spelers op de markt ontmoedigt.

17. Op de Italiaanse elektriciteitsmarkt is de SB belast met de taak om op een continue, en zekere basis elektriciteit te leveren aan gezinnen en kleine handelszaken aan een competitieve prijs. Vanaf 1 juli 2007, samen met de volledige opening van de elektriciteitsmarkt, voorziet de *Law Decree 73* van 18 juni 2007 dat de SB elektriciteit aankoopt om te voldoen aan de vraag van *more protection market customers*, met name residentiële klanten en kleine handelszaken die nog geen nieuwe leverancier uit de vrije markt hebben gekozen. De SB verkoopt de aangekochte elektriciteit door aan de distributienetbeheerders in overeenstemming met de beslissing van de Italiaanse regulator AEEG. De verkoopprijs aan de distributienetbeheerders zorgt er voor dat de SB zijn kosten kan dekken, zoals die door de regulator werden goedgekeurd.

18. De SB wordt door een CEO geleid, stelt in totaal zo'n zeventig personeelsleden te werk (fte's) en bestaat uit volgende afdelingen:

Energy Operation Department

19. Deze afdeling staat in voor de coördinatie en het management van de huidige en toekomstige elektriciteitsportefeuille van de SB. Ze onderhoudt en verzorgt de commerciële relaties met producenten en leveranciers en zorgt voor een efficiënte en correcte werking van de SB op de markt. Verder zorgt deze afdeling voor het beheer van het risicomanagement en de definiëring van de bijhorende *hedging* portefeuille.

Sales & Marketing Department

20. Deze afdeling coördineert de verkoopprocessen van de SB met de distributienetbeheerders. Ze voert marktanalyses uit en doet aan marktmonitoring om de positie van de SB in de markt beter te leren kennen.

ICT Department

21. De *ICT* afdeling is verantwoordelijk voor de architectuur en de organisatie van informatie- en communicatietechnologie. Deze technologie ondersteunt de efficiëntie van de operationele processen door constante monitoring, controle en ontwikkeling van zowel hardware- als softwaresystemen.

Administration & Finance Department

22. Deze afdeling staat in voor de administratieve en financiële activiteiten van de SB. Ze stelt de jaarrekening op, evenals tussentijdse rapporten en zorgt voor het opstellen van het budget van de SB dat ter goedkeuring aan de regulator wordt voorgelegd. Verder houdt deze afdeling ook rekening met wettelijke bepalingen (bijv.: locatie van kantoren) en richtlijnen van de regulator (bijv.: optimaliseren van financiële stromen).

II.4. Principes van het SB-model op de elektriciteitsmarkt in Italië

23. De SB is verantwoordelijk voor de beleving van residentiële en kleine industriële klanten op de elektriciteitsmarkt. Hiervoor koopt hij via een veilingssysteem elektriciteit aan op de markt en stelt hij een portefeuille van aankoopcontracten op middellange en lange termijn (meestal jaarcontracten) samen om te streven naar zo marktconform mogelijke prijzen voor de finale klant. Vandaag bestaat deze portefeuille voor ongeveer 50% uit aankopen op de *day ahead*-markt en de andere helft zijn middellange en langetermijncontracten die het gevolg van het veilingssysteem zijn.

24. De aankoopportefeuille van de SB dient een overwogen mix van langetermijncontracten tot *day ahead*-aankopen te bevatten. Op die manier kan hij zich indekken tegen grote schommelingen in de prijs en zorgen voor stabiliteit op de residentiële elektriciteitsmarkt.

Veilingssysteem

25. In de beginfase hanteerde de SB bijna uitsluitend een veilingssysteem waarbij de verschillende biedingen van de leveranciers uiteindelijk de unieke prijs bepaalden. Het systeem werkt in grote lijnen als volgt:

- veilingssysteem met telkens een prijsvoorstel door de SB:

- o variabele component (ter dekking van variabele productiekost, voornamelijk brandstof, wordt vooraf bekend gemaakt);
- o vaste component (ter dekking van vaste productiekost).

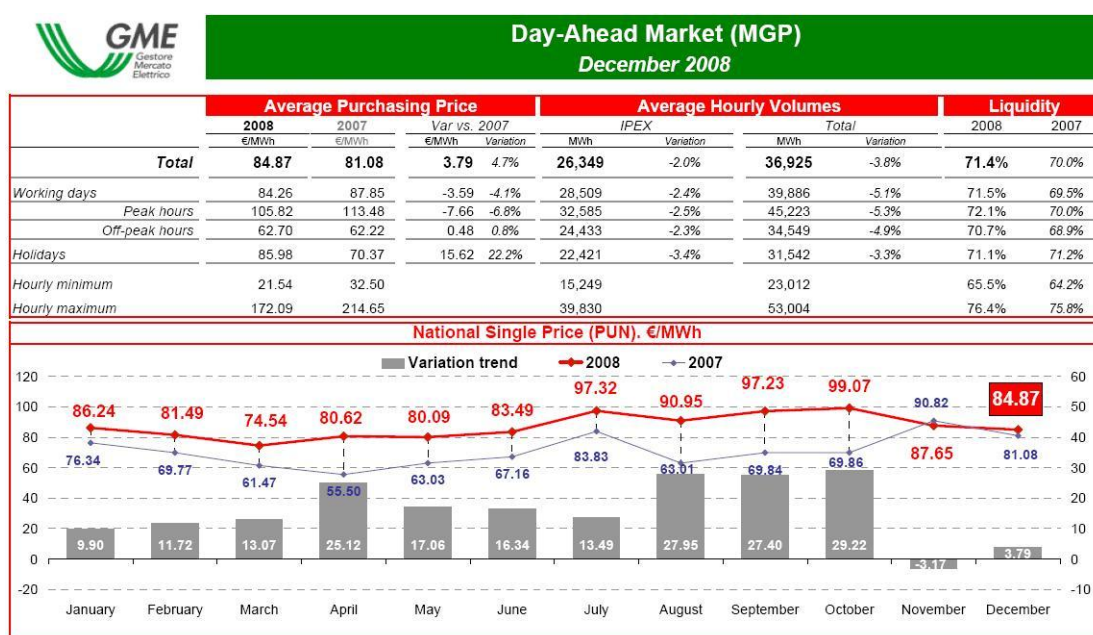
Beide componenten variëren per type van centrale.

- SB geeft bij elke veiling aan hoeveel hij maximum voor de vaste component wil betalen.
- contracten worden gesloten met leveranciers die aan de laagste 'vaste component' willen leveren. De uiteindelijke prijs is dan de som van de vooraf bekend gemaakte variabele component en de bekomen vaste component.

Aankopen op day ahead-markt

26. Bovenvermeld veilingssysteem is deels in onbruik geraakt door het toenemende belang van de *day ahead*-markt in de aankoopstrategie van de SB. Dit valt ook af te leiden uit de samenstelling van de volumeportefeuille van de SB. Daar waar op de captieve markt de nadruk lag op *over the counter*-contracten (contracten op langere termijn: vaak jaarcontracten), valt het op dat met de opstart van de Italiaanse elektriciteitsbeurs (GME) en de volledige vrijmaking van de markt ook belangrijke volumes worden aangekocht op de *day ahead*-markt aan PUN-prijs (*prezzo unico nazionale* of unieke nationale prijs, zie figuur 6), om aan de vraag van de klanten te kunnen voldoen. De PUN-prijs is een gemiddelde prijs die het resultaat is van de prijzen verkregen in de verschillende regio's in Italië.

Figuur 6. Evolutie van PUN-prijs 2007-2008

Bron: Gestore Mercato Elettrico – rapport december 2008

27. Volgens gegevens (december 2006) van Capgemini zijn de elektriciteitstarieven in Italië hoger dan het Europees gemiddelde. De belangrijkste reden hiervoor is de afhankelijkheid van Italië van olie en gas voor de productie van elektriciteit.

28. Naast de inhoud van de definitie, zoals vermeld onder punt II.1 (zie p. 14), is het belangrijk volgende principes te kennen over het SB-model:

- Op de captieve markt was het tarief gereguleerd, identiek voor het hele land, vastgelegd voor een jaar en hield het rekening met volgende elementen:
 - kosten van de SB voor de aankoop en doorverkoop van energie;
 - transmissie-, distributie- en meteringkosten;
 - algemene kosten;
 - taxes en heffingen.
- Op de geliberaliseerde markt wordt het tarief op een gelijkaardige wijze vastgelegd, rekening houdend met dezelfde elementen. Alleen wordt, om steeds meer te evolueren naar een marktconforme prijs, het tarief om de drie maanden geüpdatet, nu al voor kleine professionele gebruikers en binnenkort (precieze datum nog niet bekend) ook voor huishoudens.

29. Van de vier opgesomde prijselementen heeft de SB enkel invloed op het eerstgenoemde, namelijk de aankoop en doorverkoop van de energie. Alle overige elementen worden door de regulator of door de bevoegde overheden vastgelegd.

30. Ook bij het aanschaffen en doorverkopen van elektriciteit staat de SB onder toezicht van de regulator. Het is immers deze laatste die de tarieven van de SB vastlegt en bijstuurt.

II.5. Wat betaalt de residentiële gebruiker?

31. De prijs die de residentiële klant betaalt, bestaat uit de som van verschillende elementen, zoals weergegeven in figuur 7:

Figuur 7. Samenstellende delen van het tarief dat de residentiële gebruiker betaalt

32. De rol van de SB beperkt zich tot het bovenste blok van figuur 7. We gaan hierna dieper in op hoe de prijs voor het aanschaffen en doorverkopen van de elektriciteit tot stand komt.

33. Eind december van elk jaar dient de SB de voorziene samenstelling van zijn energieportefeuille met bijhorende kosten en hoeveelheden bij de regulator in. Het gaat om een gedetailleerd overzicht van alle contracten met bijhorende hoeveelheden en kosten per uur van de dag. Afhankelijk van het tijdstip van de dag waarop de elektriciteit wordt geleverd, kan er een andere prijs in het contract zijn voorzien. Ook voor de aankopen die zullen gebeuren op de *day ahead*-markt maakt de SB een gedetailleerde raming aan de regulator over.

34. Op basis van deze gegevens bepaalt de regulator de prijs die het gevolg is van de kosten voor het aanschaffen en doorverkopen van elektriciteit. Deze prijs is afhankelijk van de tijdsband waarin de elektriciteit zal worden geleverd. In Italië bestaan er drie tijdsbanden (zie tabel 2).

Tabel 2. Overzicht tijdsbanden

<i>Peak</i> uren	Maandag/Vrijdag van 8.00u tot 19.00u
<i>Mid-level</i> uren	Maandag/Vrijdag van 7.00u tot 8.00u en van 19.00u tot 23.00u Zaterdag van 7.00u tot 23.00u
<i>Off-peak</i> uren	Maandag/Zaterdag van 0.00u tot 7.00u en van 23.00u tot 24.00u Zondag en feestdagen van 0.00u tot 24.00u

II.6. Prijs voor het aanschaffen van elektriciteit door de SB (*procurement price*)

35. De *procurement price* wordt vastgesteld door de regulator en wordt om de drie maanden bijgestuurd op basis van de werkelijke cijfers van het voorgaande kwartaal. De regulator houdt hierbij rekening met:

- prijsniveau: moet zo goed mogelijk de marktcondities weerspiegelen zodat de keuze van de klant zo weinig mogelijk wordt beïnvloed (onrechtstreeks aanmoedigen van *switch*-gedrag);
- bescherming verzekeren van klanten met weinig aankoopmacht zodat deze kunnen beschikken over elektriciteit van een bepaalde kwaliteit aan redelijke, transparante en gemakkelijk vergelijkbare prijzen.

Figuur 8. schematische voorstelling vaststelling *procurement price* voor het jaar N

36. Per kwartaal wordt een nieuwe berekening gemaakt om de *procurement price* voor het volgende kwartaal te bepalen die rekening houdt met de verschillen tussen de realiteit en de geschatte waarden van het vorige kwartaal en eventueel betere schattingen voor de rest van het jaar. De verschillen in het laatste kwartaal tussen geschatte waarden en realiteit worden meegenomen en verrekend in het volgende jaar. De driemaandelijke update resulteert in een meer marktconforme prijs.

Figuur 9. bepaling *procurement price* per kwartaal

Aan het einde van het eerste kwartaal:

- houdt de regulator rekening met de werkelijkheid (ex-post waarden);
- schat de regulator de maandelijkse kost voor de SB voor de rest van het jaar N en de bijhorende maandelijkse prijs voor de distributienetbeheerder;
- bepaalt de regulator de *prijs* voor het volgende kwartaal als de som van:

het gewogen gemiddelde van de prijs voor de distributienetbeheerder voor het eerste kwartaal tov het totale verbruik van de klanten + correctie voor het verschil tussen de geschatte waarden en de werkelijkheid van het vorige kwartaal. Deze procedure wordt elk kwartaal herhaald.

Aan het einde van het jaar worden de verschillen van het laatste kwartaal berekend en meegenomen naar de berekening voor het volgende jaar.

37. In de toekomst wil men in een volgende stap evolueren naar een zo correct mogelijke prijs die *time of use* afhankelijk is. Afhankelijk van de gebruikte meter kan zo een tarief dat afhankelijk is van het tijdstip van verbruik (vergelijkbaar met het tweevoudig uurtarief in België) worden bepaald. Deze stap heeft als doel een economisch signaal te geven aan de klanten om efficiënt en verantwoord gebruik van elektriciteit te promoten.

II.7. Prijs voor het doorverkopen van elektriciteit door de SB (*retailing price*)

38. Deze prijs bevat volgende elementen:

- facturatie;
- dienstverlening aan klanten;
- krediet risico.

39. Vanaf 2008 reflecteert deze prijs ook de kost van nieuwe spelers, met inbegrip van kosten om nieuwe klanten binnen te halen. Ook deze evolutie wil op termijn mee bijdragen tot meer marktconforme prijzen door het voor nieuwe spelers aantrekkelijk te maken om de *retail*-markt te betreden.

II.8. Belang van de SB op de elektriciteitsmarkt

40. De SB kan door zijn aankooppolitiek voor meer concurrentie op de residentiële elektriciteitsmarkt zorgen. Voor leveranciers van elektriciteit aan residentiële klanten is het minder evident om toegevoegde waarde te creëren dan dit het geval is met andere producten.

Zo is bij elektriciteit:

- er geen direct fysisch verband tussen een specifieke productiebron en een specifieke eindverbruiker;
- de netbeheerder de enige verantwoordelijke voor de levering van het product;
- er een automatische 24/24-beschikbaarheid van het product.

Dit alles leidt er toe dat een contract tussen een leverancier en de eindverbruiker als een financiële overeenkomst kan worden gezien.

41. Het feit dat we spreken van een financiële overeenkomst toont aan dat de belangrijkste factor voor de klant de prijs is. Hierdoor kan het dan ook interessant zijn om die prijs zo laag mogelijk te houden door rechtstreeks aan te kopen op de *wholesale*-markt met zo weinig mogelijk tussenstations. Dit is voor de individuele eindverbruiker echter onmogelijk. Een SB, die aankoopt in grote hoeveelheden, kan hier zijn rol spelen en zal op die manier ook de *wholesale*-markt competitiever maken.

42. Met ongeveer 90% van het totaal aantal afnamepunten die meer dan 80% van de geleverde volumes vertegenwoordigen, speelt de SB een dominante rol op de niet-vrijgemaakte Italiaanse residentiële elektriciteitsmarkt en kan hij zorgen voor concurrentiële prijzen voor de residentiële verbruikers. Omwille van het feit dat de verschillende aanbieders in een soort beurssysteem, georganiseerd door de SB, tegen elkaar worden uitgespeeld, kan de SB zorgen voor concurrentie op de residentiële markt. Gecontroleerd door de overheid is het dan ook deze laatste die een belangrijke invloed op de prijszetting op de Italiaanse residentiële markt heeft.

43. Het SB-model is initieel niet ontwikkeld voor een vrijgemaakte markt. Het model kan een belangrijke rol spelen in de overgangsfase van een niet-vrijgemaakte naar een vrijgemaakte markt, al is het maar om een zo groot mogelijke vorm van stabiliteit op het vlak van tarieven en levering te garanderen.

44. Een vrijgemaakte markt met de nodige transparantie en voldoende actoren zou de finale consumenten moeten aanzetten tot het kiezen van een leverancier die op de vrije markt actief is. In Italië stellen we echter vast dat slechts een klein aandeel van de residentiële klanten de stap zet naar zo'n leverancier en dat bijgevolg de rol van de SB belangrijk blijft.

II.9. Waarom verkiezen zo weinig residentiële klanten om van leverancier te veranderen?

45. Volgende twee redenen liggen aan de basis:

- geen tarief-incentive;
- gebrek aan transparante informatie voor de klanten.

46. Als gevolg van de blijvende dominante rol van de SB op de *retail*-markt en bijgevolg de zeer beperkte bewegingsruimte voor een beperkt aantal vrije leveranciers op deze markt, wordt de prijszetting bepaald door de SB. Volgens recente cijfers zou een residentiële klant die de *switch* maakt maximum €20,00⁶ op jaarbasis besparen. Dit wordt als onvoldoende ervaren als *switch incentive*.

47. Een tweede belangrijke reden is onwetendheid van de residentiële klanten als gevolg van gebrekkige en vaak niet-transparante informatieverstrekking. Het spreekt voor zich dat klanten die niet duidelijk over de eventuele voordelen van een *switch* worden geïnformeerd, niet geneigd zijn de stap naar een andere leverancier te zetten. Bijkomend blijken er in realiteit nogal wat problemen te zijn met de bijhorende administratie en facturatie in het kader van de *switching*. Hierdoor weten de klanten dus helemaal niet meer waar ze staan en verkiezen ze, tegen beter weten in, op de *protection-service*-markt en dus bij de SB te blijven.

48. Recente evoluties (streven naar zo marktconform mogelijk tarieven en naar nieuwe spelers op de markt) binnen de SB tonen echter aan dat hij alle mogelijke obstakels die een overstap naar een vrije leverancier bemoeilijken of zelfs tegenhouden, probeert weg te werken. Ook van de Italiaanse overheid uit zijn er initiatieven om de communicatie te verbeteren en de administratieve problemen die ontstonden bij de *switching* te verhelpen.

II.10. Bevordert een SB een vrije elektriciteitsmarkt en heeft hij een rol van betekenis op de vrijgemaakte elektriciteitsmarkt?

II.10.i Bevordert een SB een vrije elektriciteitsmarkt?

49. Een SB kan, in de vorm van een tijdelijk overgangsmechanisme, een element zijn dat de vrijmaking van de markt kan bevorderen. Er zijn echter ook andere elementen die mee het succes van de vrijmaking van die markt beïnvloeden:

⁶ 'Italy's single buyer – agent of diversity', POWER IN EUROPE, issue 540-541, 15 December 2008.

- beschikbaarheid voldoende productiecapaciteit;
- nodige investeringen en diversificatie in het productiepark;
- aantal spelers op de markt;
- toegang tot de markt;
- ...

50. Het is dus niet de SB op zich die zal zorgen voor een vrijgemaakte elektriciteitsmarkt. Indien bovenvermelde elementen voldoende aanwezig zijn, kan de SB door zijn aankooppolitiek voor meer stabiliteit en concurrentie op de (residentiële) elektriciteitsmarkt zorgen. Er bestaat ook een wisselwerking tussen de verschillende elementen zodat de SB door een goede werking de opgesomde elementen kan bevorderen.

51. Een vraag die hier echter kan worden gesteld, is of de SB deze rol best speelt in een nationale context of dat de hele problematiek niet beter op Europees vlak wordt benaderd?

52. Begin 1995 heeft de Franse overheid een voorstel gelanceerd bij de Europese Unie om de energiemarkt op Europees vlak te liberaliseren door middel van het SB-model. Op vraag van de Engelse elektriciteitsproducenten heeft het NERA (National Economic Research Associates) een studie over het voorstel gemaakt. De studie levert kritiek op het Franse voorstel en stelt dat het voorgestelde SB-model het vrijmakingsproces van de Europese energiemarkt zou hinderen en dat het model inconsistent zou zijn met de Europese wetgeving.

53. EdF (Electricité de France), de monopolist op de elektriciteitsmarkt in Frankrijk heeft de onafhankelijkheid van de studie in vraag gesteld. EdF argumenteerde dat het feit dat de Engelse elektriciteitsindustrie tevreden lijkt met het voorstel van de Europese Commissie om de liberalisering van de energiemarkt door te voeren aan de hand van een alternatief *negotiated third party access*-systeem (TPA: eigenaars van natuurlijke monopolies verlenen toegang aan derden, meestal concurrenten, op de markt aan commerciële voorwaarden die vergelijkbaar zijn met competitieve marktvoorwaarden) niet betekent dat dit systeem relevant is voor de Europese Unie als geheel.

54. Volgens EdF leidt een TPA-systeem alleen tot kortetermijninvesteringen terwijl artikel 2 van het Verdrag van Maastricht de nadruk legt op een politiek van langetermijninvesteringen om op die manier de belangen (verzekerde dienstverlening, verzekerde levering, bescherming van het milieu, etc.) van de consumenten te vrijwaren.

55. Het Franse voorstel van een SB-model op Europees niveau in 1995 kreeg niet de voorkeur van Europa. Vandaag zou het misschien toch nuttig kunnen zijn om, ook gezien de huidige stand van zaken op de (residentiële) elektriciteitsmarkt, het Franse voorstel terug onder de loep te nemen.

II.10.ii Rol van betekenis voor een SB op de vrijgemaakte elektriciteitsmarkt ?

56. Dit was het onderwerp van een conferentie over de invloed van de elektriciteitsmarkten op de consumentenprijzen die op 10 december 2008 in Rome plaatsvond. Volgens Guido Bortoni, directeur markten bij de Italiaanse regulator, kan de SB weldegelijk nuttig zijn op de vrijgemaakte markt. Hij zou zich actief kunnen engageren bij de financiering van nieuwe productie-installaties, voornamelijk dan installaties die grotere investeringen vergen, zoals kolen- of nucleaire installaties. Dit zou kunnen leiden tot meer concurrentie op de energiemarkt.

57. Gezien de tanende economie in 2007 en zeker in 2008 zijn private investeerders minder geneigd installaties te bouwen die grotere investeringen vergen. Dit is zo wat de belangrijkste conclusie van bovenvermelde conferentie, bijgetreden door Paolo Vigevano, managing director van de SB. Hij bevestigde dat door de broodnodige bijkomende investeringsintensieve initiatieven de SB een belangrijke rol kan behouden naar de toekomst toe.

DEEL 3 – SB IN VIETNAM EN TARTAM-TARIEF IN FRANKRIJK

I. SB in Vietnam

58. Eind 2004 is in Vietnam een elektriciteitswet gestemd die de oprichting van een competitieve energiemarkt tot doel had. De weg naar deze competitieve energiemarkt is er opgedeeld in drie fasen:

1. In de eerste fase wordt concurrentie op productieniveau mogelijk gemaakt. Producenten moeten in concurrentie gaan om te verkopen aan de SB, die op zijn beurt exclusief verkoopt aan netbeheerders en grote industriële klanten (2009-2014);
2. In een tweede fase zal het SB-model vervangen worden door een *wholesale*-markt. Netbeheerders kunnen de energie vrij aankopen bij de verschillende producenten die op hun beurt vrij zijn om energie te verkopen over het hele nationale netwerk. De netbeheerders behouden wel hun monopoliepositie op de *retail*-markt (2015-2022);
3. Een derde en laatste fase, die vermoedelijk zal starten in 2023, bestaat er in dat de producenten vrij zijn energie aan te bieden rechtstreeks aan de eindgebruiker of onrechtstreeks via de netbeheerders. Het transmissie- en coördinatiecentrum, een natuurlijk monopolie, zal als een onafhankelijk staatsbedrijf worden geleid.

59. Uit het voorgaande blijkt al dat de functie van de SB beperkt in de tijd is en eigenlijk als overgangsfase dient.

60. Een belangrijk verschil met het Italiaanse SB-model is dat het aandeelhouderschap voornamelijk zal bestaan uit elektriciteitsproducenten, met op kop EVN (the Electricity Corporation of Vietnam, 100% staatseigendom en zeer dominant op de Vietnamese energiemarkt) en enkele kleinere producenten waarin ook EVN aandelen heeft. Uit de meest recente beschikbare gegevens van Global Insight blijkt dat eind 2007 slechts 19% van de elektriciteitsproductie in handen is van onafhankelijke producenten.

61. Over deze samenstelling van de SB heeft de Wereldbank, bij monde van Martin Rama (economist bij de Wereldbank, Hanoi), zijn bezorgdheid geuit. Volgens een eerste argument van de Wereldbank zal de voorziene samenstelling van de SB ongetwijfeld leiden tot belangenconflicten aangezien de belangrijkste elektriciteitsverkopers aandeelhouder zijn bij de elektriciteitsaankoper (lees SB). Een logisch gevolg hiervan is dat de producenten-aandeelhouders zullen genieten van een voorkeursbehandeling en dat dit de toegang van

nieuwe spelers op de markt zal ontmoedigen. Het is dan ook niet ondenkbaar dat dit alles zal leiden tot hogere prijzen voor de eindgebruikers maar ook tot een ontmoediging van de broodnodige investeringen.

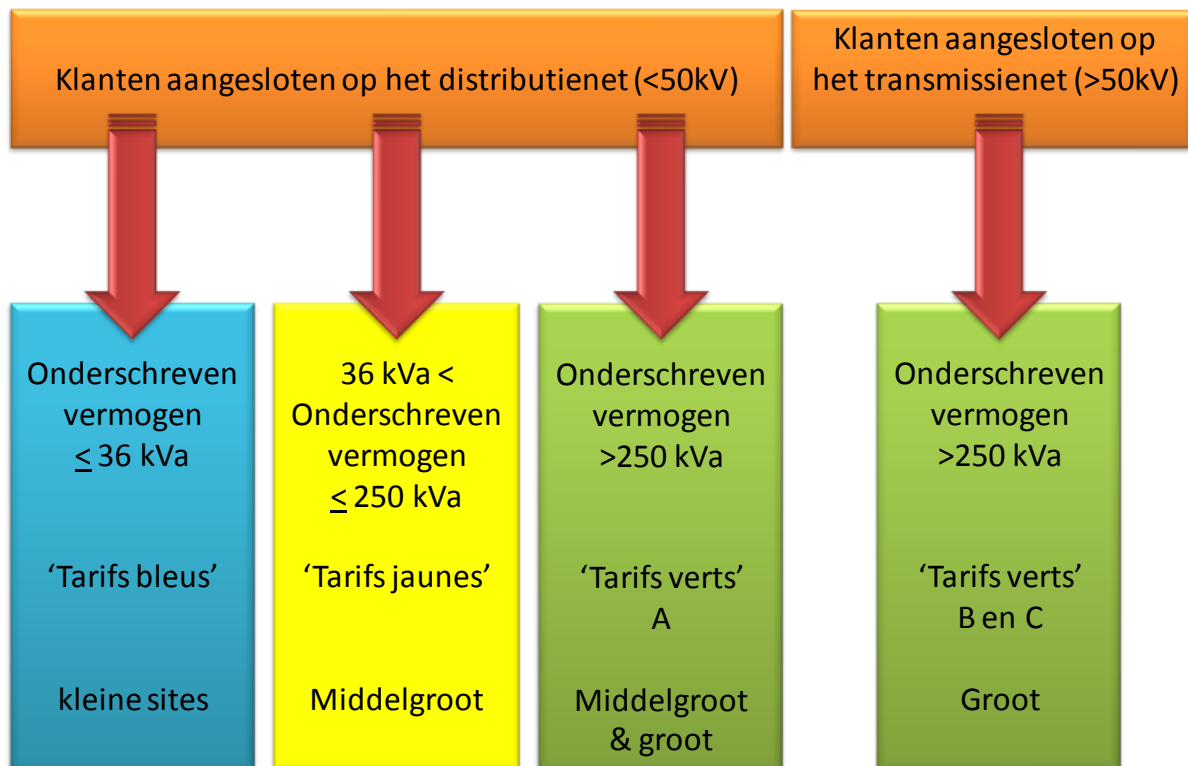
62. Het tweede argument van Martin Rama bekritiseert het *for profit*-concept van de SB. Volgens de Wereldbank is dit de eerste maal dat dit concept wordt toegepast en bestaat het risico dat kosten zullen worden doorgeschoven naar de verbruikers eerder dan te streven naar meer efficiëntie. Aangezien de SB in dit concept streeft naar (maximale) winst zou dit naar alle waarschijnlijkheid leiden tot hogere prijzen voor de consumenten.

II. TARTAM-tarief in Frankrijk

63. De wet van 7 december 2006 introduceert in Frankrijk het zogenaamde TaRTAM-tarief (*tarif réglementé transitoire d'ajustement du marché*), een gereguleerd overgangstarief voor elektriciteit. Niet-residentiële klanten die in het verleden een vrije leverancier kozen en vóór 1 juli 2007 opteerden voor het TaRTAM-tarief, genieten van een maximumtarief van 10% tot 23% boven het gereguleerd tarief dat wordt aangeboden door EdF (voor 85% eigendom van de Franse overheid die het gereguleerd tarief vastlegt).

64. Sinds 3 januari 2007 kan ook de residentiële verbruiker genieten van het TaRTAM-tarief. De aanvraag hiervoor diende wel vóór 1 juli 2007 bij zijn leverancier te gebeuren. Het tarief was dan geldig voor twee jaar vanaf het moment van de aanvraag. Afhankelijk van de aansluiting is het TaRTAM-tarief (zie figuur 10) gelijk aan het gereguleerd tarief verhoogd met 23% bij een onderschreven vermogen dat groter is dan 250kVa, 20% bij een onderschreven vermogen tussen 36kVa en 250kVa en 10% bij een onderschreven vermogen dat kleiner is dan 36kVa. In concreto betekent dit dus voor de residentiële verbruiker dat het TaRTAM-tarief gelijk is aan het gereguleerd tarief + 10%.

Figuur 10. TaRTAM-tarief wordt bepaald naar gelang het onderschreven vermogen

Inwerkingstelling van het gereguleerde overgangstarief

- Behoud van de niet-tarifaire contractclausules bij overgang naar het TaRTAM-tarief

65. Het in werking gestelde systeem wijzigt enkel de contractclausules met betrekking tot de elektriciteitsprijs. Het komt niet terug op de overige contractclausules. Bijgevolg blijven de tussen een verbruiker en zijn leverancier gesloten contractclausules die niet worden gewijzigd door de toepassing van het TaRTAM-tarief verder van toepassing.

Praktische toepassing van het TaRTAM-tarief

66. De invoering van een overgangstarief geeft uiting aan de wil van de Regering en het Parlement om overgangsmaatregelen met het oog op marktaanpassing te nemen ten einde het hoofd te kunnen bieden aan de snelle evolutie van de elektriciteitsprijzen in Europa. Ze mag niet leiden tot heen-en-weergespring tussen het TaRTAM-tarief en de bevoorrading op de markten. De verbruiker is vrij al dan niet te vragen om tegen het TaRTAM-tarief te worden bevoorrad, maar eens een verbruiker beslist om het TaRTAM-tarief te verlaten, is dit definitief en kan de verbruiker dus in een later fase niet terug voor dit tarief kiezen.

67. Omdat het TaRTAM-tarief in verhouding tot de gereguleerde elektriciteitsstarieven wordt gedefinieerd, zal van zodra deze laatste een evolutie ondergaan ze ook automatisch op het TaRTAM-tarief van toepassing zijn.

Reactie van de Europese Commissie op het TaRTAM-tarief

68. Een algemene reactie van de Europese Commissie bestaat er in dat het TaRTAM-tarief op termijn de concurrentie op de Europese elektriciteitsmarkt dreigt te ontwrichten en dat daarom het tijdelijk karakter van het tarief dient te worden benadrukt.

69. Neelie Kroes, Europees Commissaris voor concurrentie heeft hierover het volgende gezegd :

«De commissie vreest dat het systeem van de "tarifs de retour" (lees het TaRTAM-tarief) grote Franse bedrijven onterecht bevoordeelt ten opzichte van hun Europese concurrenten. De verlenging van het systeem en de uitbreiding naar de kleinere bedrijven en residentiële gebruikers kan deze situatie alleen maar verergeren en de ontwikkeling van een vrije Franse elektriciteitsmarkt in gevaar brengen».

70. Net als bij de SB dient dus ook bij het TaRTAM-tarief heel duidelijk de nadruk te worden gelegd op het tijdelijk karakter van het systeem en op het feit dat te lang vasthouden aan het systeem de marktwerking kan schaden.

DEEL 4 – CONCLUSIES

71. De Europese richtlijn 2003/54/EG stelt dat tegen 1 juli 2007 alle Europese landen over een volledig geliberaliseerde markt dienen te beschikken en dat alle klanten het recht hebben op levering van elektriciteit van een bepaalde kwaliteit aan redelijke, transparante en gemakkelijk vergelijkbare prijzen (artikel 3 van de richtlijn). Het feit dat de richtlijn spreekt over alle klanten impliceert eigenlijk dat de overheid een bepaalde vorm van sociaal vangnet dient te voorzien ter bescherming van die klanten die niet (kunnen) beschikken over voldoende aankoopmacht. De richtlijn sluit dus bepaalde vormen van regulering niet uit.

72. Een element dat doorslaggevend kan zijn voor het succes van de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt is het aantal spelers en hun aandeel op die markt. De historisch gegroeide monopolies dienen te worden doorbroken. Indien de openstelling van de markt hier zelf niet

automatisch toe leidt, kan hier een rol voor de overheid zijn weggelegd. De vraag kan hier worden gesteld of, indien één producent (te) dominant aanwezig blijft op de markt, de SB of de overheid hiertegen kan optreden door bepaalde hoeveelheden van de beschikbare en/of potentiële productiecapaciteit te gaan herverdelen. Hier zou dan ook de vraag kunnen worden gelanceerd of een SB zijn rol best speelt in een nationale context of dat de hele problematiek niet beter op Europees vlak wordt benaderd.

73. Op de Italiaanse elektriciteitsmarkt is de SB verantwoordelijk voor de beleving van de elektriciteitsmarkt voor residentiële en kleine industriële klanten. Het is een non-profitorganisatie, 100% eigendom van de staat met als enige doelstelling de residentiële verbruiker op de elektriciteitsmarkt in een overgangsfase te vertegenwoordigen om hem op die manier te beschermen tegen mogelijk misbruik door dominante spelers en hun prijszetting op de markt. Ten tijde van de captieve markt had de verbruiker geen vrije keuze van leverancier, hij was met andere woorden onlosmakelijk verbonden met aanvankelijk ENEL (100% eigendom van de Italiaanse staat) en in een latere fase de SB. Pas bij de volledige vrijmaking van de elektriciteitsmarkt (juli 2007) had ook de residentiële verbruiker de mogelijkheid om een leverancier te kiezen en een contract af te sluiten.

74. Een belangrijk aspect in de omschrijving is het tijdelijk karakter van de SB. Door het feit dat de SB 100% eigendom is van de overheid, die op die manier (graag) invloed behoudt op de sector, schuilt hier dan ook het gevaar dat het tijdelijk karakter van de SB uit het oog wordt verloren. Dit zou een negatieve invloed hebben op de marktwerking en een stap terug betekenen in de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt. Ter bescherming van de klant kan het nuttig zijn dat de overheid op bepaalde momenten en in bepaalde fasen van het vrijmakingsproces van de markt aan regulering doet. Een goede vuistregel is: concurrentie waar mogelijk, regulering waar noodzakelijk.

75. De samenstelling en organisatie van de SB kunnen op voorhand de kans op het wel of niet slagen van het systeem sterk beïnvloeden. De SB, die in de regel een 100% overheidsinstelling is, dient over voldoende *know how* te beschikken (vaak alleen aanwezig in de sector zelf) over de markt en haar werking om adequate beslissingen te kunnen nemen. Concreet gaat het over de aankoop van elektriciteit aan een concurrentiële prijs in een gezonde mix van lange- (over the counter) en kortetermijncontracten (*day ahead*), verspreid over voldoende productiemiddelen (nucleair, gas, hernieuwbare,). De SB houdt hierbij steeds in het achterhoofd dat de *security of supply* niet in het gedrang mag komen. Bij de samenstelling van de SB dient de onafhankelijkheid ten opzichte van de dominante

marktactoren (producenten) bewaard te blijven; anders schuilt het gevaar van belangenvermenging.

76. De prijs die de residentiële klant op de Italiaanse elektriciteitsmarkt betaalt, bestaat uit de som van vier elementen: (1) de kosten voor de aankoop en doorverkoop van energie, (2) transmissie-, distributie- en meteringkosten, (3) algemene kosten en tenslotte (4) taxen en heffingen. De rol van de SB beperkt zich tot het eerste van deze elementen. Eind december van elk jaar dient de SB de voorziene samenstelling van zijn energieportefeuille van aankoopcontracten op middellange en lange termijn (meestal jaarcontracten) met bijhorende kosten en hoeveelheden bij de regulator in. Het gaat om een gedetailleerd overzicht van alle aankoopcontracten. Ook voor de aankopen die zullen gebeuren op de *day ahead*-markt maakt de SB een gedetailleerde raming aan de regulator over. Op basis van deze gegevens bepaalt de regulator de prijs die het gevolg is van de kosten voor het aanschaffen en doorverkopen van elektriciteit. Elk kwartaal gebeurt er door de regulator een correctie op basis van de werkelijke cijfers van het vorige kwartaal en wordt er een nieuwe raming gemaakt voor de rest van het jaar aan de hand van nieuwe gegevens van de SB. Vanaf 2008 reflecteert deze prijs ook de kost van nieuwe spelers, met inbegrip van kosten om nieuwe klanten binnen te halen. Deze evolutie wil op termijn bijdragen tot meer marktconforme prijzen door het voor nieuwe spelers aantrekkelijk te maken om de *retail*-markt te betreden.

77. Een vaststelling op de residentiële elektriciteitsmarkt in Italië is dat maar weinig klanten de overstap naar een vrije leverancier maken. Recente evoluties (streven naar zo marktconform mogelijk tarieven en naar nieuwe spelers op de markt) binnen de SB tonen echter aan dat hij alle mogelijke obstakels die een overstap naar een vrije leverancier bemoeilijken of zelfs tegenhouden, probeert weg te werken. Ook van de overheid uit zijn er initiatieven om de communicatie te verbeteren en de administratieve problemen die ontstonden bij de *switching* te verhelpen.

78. Een SB kan, in de vorm van een tijdelijk overgangsmechanisme, een element zijn dat de vrijmaking van de markt kan bevorderen. Er zijn echter ook andere elementen die mee het succes van de vrijmaking van die markt beïnvloeden: beschikbaarheid voldoende productiecapaciteit, nodige investeringen en diversificatie in het productiepark, aantal spelers op de markt, toegang tot de markt, ... Het is dus niet de SB op zich die zal zorgen voor een vrijgemaakte elektriciteitsmarkt. Indien voorvermelde elementen voldoende aanwezig zijn, kan de SB door zijn aankooppolitiek voor meer stabiliteit en concurrentie op de (residentiële) elektriciteitsmarkt zorgen. Een vraag die hier kan worden gesteld, is of de SB deze rol best

speelt in een nationale context of dat de hele problematiek niet beter op Europees vlak wordt benaderd. Begin 1995 heeft de Franse overheid een voorstel gelanceerd bij de Europese Unie om de energiemarkt op Europees vlak door middel van het SB-model te liberaliseren. Het Franse voorstel kreeg niet de voorkeur van Europa. Vandaag zou het misschien toch nuttig kunnen zijn om, ook gezien de huidige stand van zaken op de (residentiële) elektriciteitsmarkt, het SB principe terug onder de loep te nemen.

79. Het SB-model in Vietnam verschilt in die mate van het Italiaanse model dat het voorgestelde aandeelhouderschap voornamelijk bestaat uit elektriciteitsproducenten. Over deze samenstelling heeft de Wereldbank zijn bezorgdheid geuit. De samenstelling zal ongetwijfeld tot belangenconflicten leiden aangezien de belangrijkste elektriciteitsverkopers aandeelhouder zijn bij de elektriciteitsaankoper (lees SB). Verder is er het probleem van het *for profit*-concept van de SB. Volgens de Wereldbank bestaat het risico dat kosten zullen worden doorgeschoven naar de verbruikers eerder dan te streven naar meer efficiëntie.

80. In Frankrijk bestaat het zogenaamde TaRTAM-tarief (tarif réglementé transitoire d'ajustement du marché), een gereguleerd overgangstarief voor elektriciteit. Een algemene reactie van de Europese Commissie bestaat er in dat het TaRTAM-tarief op termijn de concurrentie op de Europese elektriciteitsmarkt dreigt te ontwrichten en dat daarom het tijdelijk karakter van het tarief dient te worden benadrukt. De Europese Commissie vreest dat het systeem van de *tarifs de retour* (lees het TaRTAM-tarief) grote Franse bedrijven ten opzichte van hun Europese concurrenten onterecht bevoordeelt. De verlenging van het systeem en de uitbreiding naar de kleinere bedrijven en residentiële gebruikers kan deze situatie alleen maar verergeren en de ontwikkeling van een vrije Franse elektriciteitsmarkt in gevaar brengen. Net als bij de SB dient dus ook bij het TaRTAM-tarief heel duidelijk de nadruk te worden gelegd op het tijdelijk karakter van het systeem en op het feit dat te lang vasthouden aan het systeem de marktwerking zal schaden.

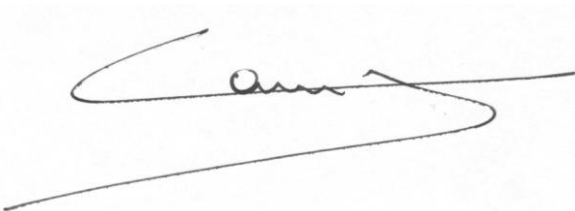
Tot slot

81. De implementatie van een SB-model op de elektriciteitsmarkt houdt een aantal aandachtspunten in waarmee terdege rekening dient te worden gehouden:

- Een SB is in feite een stap terug in de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt door de blijvende invloed van de overheid;

- Door het feit dat de SB eigendom is van de overheid, die op die manier invloed behoudt op de sector, bestaat het risico dat het tijdelijk karakter van de SB uit het oog wordt verloren;
- De portefeuille van aankoopcontacten van de SB dient een overwogen mix te bevatten van middellange- en langetermijnaankoopcontracten tot *day ahead*-aankopen. Op die manier kan hij zich indekken tegen grote schommelingen in de prijs en zorgen voor stabiliteit op de residentiële elektriciteitsmarkt;
- Bij de samenstelling van de SB dient de onafhankelijkheid tov de dominante marktactoren (producenten) bewaard te blijven; anders schuilt het gevaar van belangenvermenging. Een gevolg hiervan kan zijn dat de producentenaandeelhouders zullen genieten van een voorkeursbehandeling en dat dit de toegang van nieuwe spelers op de markt zal ontmoedigen;
- De SB dient actief deel te nemen aan de verdere volledige vrijmaking van de markt door:
 - de nodige bijkomende investeringen in het productiepark aan te moedigen en te steunen, zeker in kapitaalintensieve investeringen (bijvoorbeeld: kolen-, nucleaire installaties);
 - te streven naar zo marktconform mogelijke tarieven;
 - toetreding van nieuwe spelers op de markt te stimuleren
- De SB dient er mee over te waken dat er voldoende productiecapaciteit beschikbaar is zodat de *security op supply* niet in het gedrang komt.

Voor de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas:

Guido Camps
Directeur

François Possemiers
Voorzitter van het directiecomité

Geconsulteerde bronnen

- IEFE – UNIVERSITÀ COMMERCIALE, LUIGI BOCCONI, 2009, Liberalization of the Electricity sector: the case of Italy.
- IEFE – UNIVERSITÀ COMMERCIALE, CLARA POLETTI, 2007, The relevant wholesale electricity market: an antitrust point of view.
- IEFE – UNIVERSITÀ COMMERCIALE, CLARA POLETTI, 2007, do we believe in retail competition?
- AUTORITÀ PER L'ENERGIA ELETTRICA E IL GAS, LUCA LO SCHIAVO, 2006, The electricity market reform in Italy.
- POWER IN EUROPE, issue 540-541, 15 December 2008.
- G. PEPERMANS en S. PROOST, 2002, Mogelijke Scenario's voor een herstructurering van de vlaamse sector voor elektriciteitsdistributie.
- ALEX HENNEY, 2008, Mass Market Electricity Retailing in Italy.
- STEVEN STOFT, 2002, Power System Economics, Designing Markets for Electricity.
- CAPGEMINI, 2008, Overview of Electricity Distribution in Europe.
- CAPGEMINI, 2007, European Energy Markets Observatory.
- CAPGEMINI, 2007, Opening of the Gas and Electricity Markets to Retail Competition.
- EFET, 2008, Renewal of regulated tariffs in France: another step backwards in the wholesale and retail energy market.
- Note interprétative sur la mise en oeuvre du tarif réglementé transitoire d'ajustement du marché (TaRTAM).
- FULBRIGHT ECONOMICS TEACHING PROGRAM, Vietnam, Electricity power trading company.
- THE WORLD BANK GROUP PRIVATE SECTOR AND INFRASTRUCTURE NETWORK, LASZLO LOVEI, 2000, The Single-Buyer Model, A Dangerous Path toward Competitive Electricity Markets

Internet

- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- <http://www.autorita.energia.it>
- <http://www.acquirenteunico.it>
- <http://www.mercatoelettrico.org>
- <http://www.worldbank.org/html/fpd/notes>
- <http://www.gse.it>
- <http://www.enel.com>
- <http://www.terna.it>